

LE CHÒT

(Conte per nadal)

Alà naut, plan naut sus la montanha, per delà las crincas de Sant Salvaire, i a un vièlh ostal aclapat, arroinat, maitat demolit, d'una part estable e bordet, de l'autra, demòra de pastre : aquò s'apèla Bèlvéser.

Èra, autris còps, un d'aquelis ostals de mèstre que senhorejavaplan luènh sul campèstre. Sas bosenas anavan a pèrda de vista. Mès, del temps de mossur Larropit, le mèstre vièlh, mòrt i a qualquis ans, tot s'èra desanat e casut a l'abandon. Èra un òme dolentàs e sarradinièrs que non se pòt dire. Digús podiá pas viure a son entorn ; disián qu'aimava se que l'argent e l'aur e que n'aviá d'amagat qui sap quant e qui sap ont !...

Donc dins aquel estable de Bèl-véser, i aviá un magre tropèl d'un centenat de oelhas e, dins la vièlha demòra, Pascalon, le pastre ; un brave òme de pastre que s'adalissiá en estudiant les cambiaments de temps suls serrons ventats de Sant Salvaire, en menant pèisher son bestial.

Velha de Nadal, Pascalon gardava son ramat sus aquel planièr pelat que penja caps a Verdolet, quand vegèc arribar un mossur vestit de borra que, dins le « teuf-teuf » d'una mòto, s'i venguèc aturar davant le siu nas.

« Coneguètz Pascalon ? ça ditz. –Som ieu, mossur.. respondèc le pastre. –Tenètz... mossur Larropit filh vos manda açò » ça fasquèc l'òme borrut en i botant dins las mans qualquas fuèlhas de papièr blu ; « e se le mes que ven i avètz pas pagat les cinc ans de renda que i devètz, vos farà vendre le tropèl. .. Ieu, som l'ushèr cargat de vos ac fèr saber. Anem, brave amic, adissiatz ! » E aquí nòstre òme que virèt sa maquina, un pauc la fasquèc córrer, i sautèc a cambarlons e « teuf-teuf » se n'anèc...

Le paure Pascalon virava e revirava pels dits son papièr blu, semblava piròl. Se pensava qu'aquela vidassa tant espinuda, tan dolenta, tan durassa, non s'aprestava pas a florir per el. Misèra de sòrt ! El qu'aviá una paura femna e tres mainatjons a fèr venir, a fèr manjar amb le magre revengut d'un tropèl estequit e que, per recarga, la marrana aviá persiegut tot l'an, sense relambi : les anhèls malauts, le fems a un donar e la lana no'n parlem pas ! Misèra ! El qu'aviá patit tota son existéncia e que veniá de tirar cinc ans d'una guèrra tarribla, dins la coloniala ! Cinc ans, alà-naut, dins aquel infèrn de trencadas, ont caliá aver le fetge plan clavelat dadens per non pas crebar de fred, de fam, d'anugèr, e tanben, qualquis còps de peur... E ara, apèi tot aquel trebolum, pas poder solament viure segurs, en trabalhant... « A ! mèrda alavetz ! » gisclèc Pascalon, en enairant un punh emmalit qu'espotissiá le papièr blu de l'ushèr.

Le solelh rantelat de decembre penjava devèrs les acrins pirenenes, la nèit se sarrava. Pascalon fiulèc le gos e, las oelhas a l'endarrèr, s'encaminèc caps a casa. Èra solet dins son paure ostal aquela velha de Nadal. Sa femna e les mainatges èran devalats a Foish ont èran convidats per la vesprada e la messa de miejanèit.

Qu'una trista velhada ! pensava Pascalon. E dins el, maudissiá aquel Larropit que, sense cap de misericòrdia, s'aprestava per escanar-le. Per caçar aquelas dolentas idèas, pensèc que, del temps dels aujòls, aquela nèit, se fasiá grand fòc dins la chumenèia. Per remembre, el tanben volguèc fèr grand fòc. La lenha non mancava pas, èra a pielòcs darrèr l'ostal. Agèc lèu carreat una gròssa cama de casse amb un braçat de ramandilhas e aquí le bèl fòc de Nadal

abrandat. Per un fòc, n'èra un ! Las belugas en petonejant s'embaravan dins la chumenèia coma un gròs eisham d'abelhas d'aur, e la flamba clara de sas milanta lengas, lepava las pèiras lusentas de soja negra e pujava naut, plan naut dins le canon.

Pascalon, sietat davant son bèl fòc, somiava, le gos roncava, apasimat per la doça calor, e le pastre pensava... Pas benlèu a-n-aquel mainatjon neishut i a lèu dus mila ans, sus la palha d'un estable, devèrs Betelem, entrans una vaca e un asiron que le rescalfavan de lor alen tebés. Mès vesia passar, devant les sius èlhs, aquelas velhadas de Nadal, ont, jols landièrs, butava sos menuts esclòps e demorava, amb un tan doç languiment, que le vièlh Nadal esparriquèssa per la chumenèia, le toston tot l'an atendent.

E le fòc totjorn asimtat, pujava naut, naut, tant naut que bessè semblava aténher le saumièr.

Tot d'un còp, s'ausic dins la chumenèia coma un long fregament, quicòm que se sogatissia al rans del tet ; un fiulet malenconiu fasquèc : « Chuo ! chuo ! chuo ! » ; le fregament davalèc e dins la flamba, un lavassi de soja, de pèiras, coma se le vièlh ostal se demolissia, tament que le fòc ne fusquèc gaireben amortat e un gròs chòt, les alirons rumats, maitat mòrt, redolèc al mièg de la cosina. Pascalon, un pauc espaurugat, avia fèit un saut en darrèr per arrapar le margue d'agrèu, qu'èra son baston de pastre, mès le gos s'èra eiriçat e d'un còp de maishèla avia desalatat l'aucelàs.

Le bèl fòc de Nadal avia patit d'aquela revolumada e quand, la paur passada, Pascalon se sarrèc per adobar las socas un pauc esparricadas, qué vegèc ? Al mièg de las cendres, demest les riblons e la soja, una polida caisseta d'acièr que la casuda avia dubèrta e qu'èra comola de doros, de pistòlas e de loís d'aur. Le pastre n'agèc un brave patac al còr. A ! ça ! Seria que Nadal, le vièlh paire, auria pensat anèit a sa tristor e a sa pauretad, el que jamès l'avia pas desbrembat dins sas bonas annadas de mainatjon ?

En se'n tornant de Foish, la molhèr e les dròlles trobèron Pascalon que dançava, gaujós, baug de plaser, al torn de la taula davant un pielòc beluguejant. Un papièr raspat amb una escritura passida, trobat demest le tresaur, avia après al pastre qu'aquela fortuna èra estada amassada dempèi cent ans per Larropit paire e grand, en panant oelhas, vedèls, sestiers de blat, mesuras de civada, boishèls de monjas, sacats de patanas e canas de lenha als aujòls de Pascalon qu'avián finit per èsser arroïnats. Aquel còfre, le vièlh sarrat de Larropit l'avia amagat dins la chumenèia, dins un trauc de la paret, rans del tet. Le dolent temps, la roïna de las pèiras, qualques nisadas de chòts avian pauc a pauc demolit l'amagatal e aquela nèit de Nadal, l'espant d'un gròs chòt rumat per la flambada, avia fèit caire dins l'esclòp del pastor la fortuna que venia de sos aujòls.

Dempèi, tot aquò s'es plan adobat, Pascalon, bon còr, a perdonat a son dolent mèstre e sense mercandejar, i a crompat la bòrda e es vengut gròs rendièr...

Clovis Roques.

APA 1930